

başıbozuklar, neyin peşindeler?

---

ilkönce belirtilmeli ki başıbozukluğu yazıyla anlatmaya soyunmak çok zor bir kalkışma olur. bunu bu yazıyı okuyacak birkaç kişiden özür diledikten sonra çizelgeleştirerek anlatmak gerekiyor. çünkü özür bilinen şeyleri yinelemek, böylece bir güç yitimine neden olmaktan ötürüdür. oysa başıbozukluk bir olumsuz özelliği olarak alınırsa da bir gücü çok hesaplı/işleme vurarak kullanmaktır. başıbozukluk bu açıdan bir olanaklar, güçler, devindiriciler (kuvvetler) sakınıdır. elde olanları bilinçsiz bilinçli işleyerek ya da işleminden geçirerek ereğe ermektedir. en az çabayla bir ereğe, sonra başka bir ereğe, sonra... ulaşabilmenin bir erekyoludur (taktığıdır). bundan dolayı başıbozukluk bir savaş sanatıdır. tarihin her döneminde ezilenlerin, yaşadığı topraklara saldırılanların, toplulukları, dinleri, inançları dağıtılanların egemenlerin baskı altına alıcı, sömürücü, vergilendirici aygıtlarına karşı baş kaldırırlardır. başıbozukluk egemenlik yayıcılarının, bu amaçla yeni toprakları erklerine açacak orduların saldırılarına karşı yerlilerin, o toprakların yurtluğunda yaşayan toplulukların uyguladığı bir erekyoldur.

elbette başıbozuklar yenilmişlerdir. bu yenilgi taa baştan bellidir. onu anlamlı kılan da budur. başıbozukluk başarıyı, yenmeyi, egemenliğe giden tek amaçyol (strateji) sayanların bir türlü anlayamayacağı sevinçli bir edimler dizisidir. bu yüzdendir ki anlaşılmaz olanı "bir kere daha mağlubuz"u içinde taşır. başıbozukluğun içlemi, kapsamı özgürlüğü, özerkliği, özyönetimi, özyargıyı, özbeğeni... yok edici egemenlik kurucu yapılara karşı bile kişinin özgürlük karşısındaki ar duygusu gereği yenilginin kesinliğine karşın savunmasıdır. gücü de buradan doğmaktadır; başarmak, erki elde etmek, kazanmak için bir kalkışma değil; ar duygusu, ar kılıcı, arı ve arlı bir direniş içindir.

onun bir savaş sanatı, bir bilme, bilgi ve kılma toplaşması üzerinde oluştuğuna değindik. bunlar ve daha nice başlık insanın ilişkileri içinde yaşamasıyla ilgilidir. insanın bir topluluğun kırılđanlıđı, dağılganlığı içinde yaşaması da gündelik bir savaştır. her an insan teki isteyip istememesine bağlı olmadan ilişkili olduğu kurumlarla, insanlarla, nesnelere, dűřünce ve duygularla ve duyumlarla çekişmektedir. biliriz ki bunun bir yolu yordamı, bir ilkesi yasağı, bir tasarlanması ve davranışlar, tutumlar çizelgesine dűnűřtűrűlmesinin hiç yolu yoktur. insan tekine kendi yakın çevresinde de, yaşam ortamının dışı diyebileceğimiz kurumlarda da yalnızca bir tutum bırakılmıştır: uyumlu ol. boyun eđ. alttan al. efendilerle bir kul gibi konuş. sesini yűkseltme. hiçbir řey isteme, arz et, dile (dilekçe, arzuhal ver...).

iřte bu her tűrden erkin uyuma/boyun bűkmeye çađıran yolu dıřında kalan her řey olumsuzdur. nce dindıřıdır, sonra yasadıřıdır. dindıřıdır, çünkü kafirce/kűfűrcedir/tek dođru inanca sűđmedir. yasadıřıdır, çünkü yasak olanı yapar. yani bařıbozukluk egemenlik kurumlarınca (din aygıtları, zor aygıtları, yasa, egemen dil, egemen inanç, egemen dűřűninan –ideoloji-, egemen eđitim, egemen iletiřim, egemen bilgi űretimi...) ařađılanır; sűđme, ekinsizlik, kabalık, usuzluk, “hayvanlık” sayılır. en yिđni/hafif deyimle ilkellik, dođa durumunda kalmıřlık olarak tanımlanır.

iřte yařadıđımız, yařamak zorunda kaldıđımız kentlerde yayıncılık aygıtları da bu saydıđım bakıřla iřler. bu alanda yer alan kurumlar, o kurumlarda kurulanlar var olan dűzenin sűrdűrűlmesi gűrevlerini hiç aksatmadan bu dűzenin içinde yalnızca “geçimlerini” sađlamakla kalmazlar, kendilerini gerçekleřtirirler. bu gerçekleřtirme, erklerin erkine dikey bir űrgűtlenmenin bir yerinde, bir halkasında bađlanmaktır. yayıncılık, yayın kurumları aralarında önemli ayrımlarla da olsa iřlevleri açısından, yapılanmaları açısından, kurumlařmaları açısından bu dikinediziliřte yer alır. varoluř kořulları

bu durmadan düzenlenen yapılaşmaya ayak uydurabilme yetenekleriyle. insanlara ne okutulmalı, bunun için ne basılmalı, yazanlara ne yazdırmalı, yazanlara hangi biçim ve biçemlerde yazdırmalı, hangi eğilimleri, bakışları yayıncılık pazarına egemen kılmalı, dağıtım ve satış denetlendiğine göre orta ve küçük anamallı yayınevlerine ne tür yapıtlar bastırılmalı ... olanca kapışmalarına karşın orta, küçük ya da büyük yayınevlerine neleri, kimleri, hangi konuları seçtirerek, onları yönlendirerek ve satış ve dağıtım zorlamalarıyla yayınlamalı...

bu okuyucunun, yazarın (dağıtım, satıcı alanlarında büyük anamalları çekip çeviren, okuyucu oluşturucu, dolayısıyla dolaşımı sağlayan tekelleşmeler, kitap mağazaları zincirleri de ayrı bir konu) üstünde oluşturulmuş yönlendirici ve belirleyici yönetimin “gizli eli”nin çözümlenmesinin yeri bu değini değil elbette. ancak bu gizliliğinden daha açık olan elin mallarının/emtiasının/metallarının bazılarındaki başıbozukluk, başıbozuk tanımlarına değinmeden geçmek de olmayacak bir şey.

önce bir yapıt olarak beğenmesem de, yetersiz bulsam da var olan düzeniçi bakışların dışında bir yerde duran bir yapıttan alıntılıyacağım:

“başıbozuk b. a. 1. askerlerin arasına katılmış sivil savaşçı (...) 2. düzensiz topluluk. başıbozukluk a. 1. başıbozuk olma durumu. düzensiz davranış, düzensizlik, disiplinsizlik.” (türkçe sözlük 1974/1983 -7. baskı-tdk.)

“başıbozuk (ı) dul kadın veya erkek. (bahçeli bor -nğ.) (ii) kaçak içilen tütün. (ovacık acıpayam -dz.) (iii) kötü (kimse), dirliksiz, serseri, külhanbey. (kavacık uzunköprü -ed.)”(derleme sözlüğü 1993, tdk.)
“anarşizm 1 baştanımazlık” (püsküllüoğlu 1966: 385). “2 kargaşacılık” püsküllüoğlu 1994: 508).

“başbozar n[ad] troublemaker [sorun çıkarıcı, baş belası], rabble-rouser [düzensiz halk kalabalığını harekete geçiren]. başbozar

türkmenleri troublemaking turkmens. başbozarlık edip ili galmagala goyup-da making trouble, causing commotion among the people...” (turkmenenglishdictionary 1995 –kirilden latine harf çevirisi ve ingilizceden “türkçeye” çeviri benim. ilçiyeye zeval ola mı!)

“başını bozmak: dağıtmak, parçalamak” (türkmen türkçesi... deyimler söz. 2004 –kara ile karadoğan-.) (a. ateş 2016, türkmen anarşizmi, s. 43)

---

işte böyle tanımlanıyor başıbozukluk. diyeceksiniz ki “bu ne ne yaman çelişki/ ey uyaroğlu”... “yakındığın alanda üretilmiş bir yapıttan tanımlar verdin yine de!” çekinmeden sizin çelişki dediğinize ben marx’tan başka bir araklamayla “uzlaşmaz çelişki” diyeyim. hatta izin vermeseniz de “açmazlık/paradoks” diyeyim. ancak açmazlıkları kullananlar da başıbozuklardır. sen aslanlar gibi yayın pazarı oluşturun, orada editörlerden yazanlarına dek “tavuk döneri parasına” çalışanları bağitle, elin yurdun başıbozukları o engellerinize karşın “bize vız gelir vız” demeyecek mi! kırıklarınızın, çatlaklarınızın, kale sandığınız aygıtlarınızın içine sızmayacak mı? başıbozukluk bir savaşım, bir direniş, bir başkaldırı sanatıdır demiş miydiniz? bunların içinde bir erekyol olarak sızma edimi olmasın mıydı?

yayımcılık etkinliğinde çok kazanan birkaç tek seçici / editör (ya da ceo) dışında, yapıt seçicilerin sürüsü karın doyurucu bir ücrete ulaşamıyor bile. eh n’apalım onlara da benliklerini, benlerini semizleyecek tanınmışlık, şan veriliyor. adamın biri eski zamanların bir deminde tanınmış biri olabilmek için “zemzem kuyusuna işemiş” . yani kültürlenmiş insan, yani zehirlenmiş insan tanınmışlık belasına, ki bir erke sap olmaktır, ki bir benlik bir kimlik ısı olmaktır, bir yetke olmaktır... (özellerinde var olan) paradan çok tanınmışlık için kendini parçalasa çok mu olur! “ben solucan yayınevinin bir seçicisiyim” diyebilmek için bu küresel düzenin değişik ülkelerinde eğitim kurumlarında “talim” edip düzenin “terbiyesinden” geçmiş biri ekmek parasını ne yapsın? onda ekmek parası fazlasıyla var zaten.

eksikliğini duyduğu şey, benine, varoluşuna tanık bulmaktır. benine tanık bulabilmenin tek yolu da tanınmış olmaktır bu işleyişte. tanıklar onun yaşadığına imrenerek tanıklık etmeli ki havva ya da adam var olduğuna inansın. yine varoluşlarına bir belit bir kanıt bulmanın bir yolu da, yalnızca bir yolu da yayınevlerine gelen yapıtları yayınlanamaz damgasıyla damgalayıp çöpe attırmaktır. bu eylemden benliğe katılan apaçık bir erktir, yetkedir, baş eğdirenliktir. elbette kendisi çöpe atmayacaktır: işbölümü gereği temizlik asistanı bu işin sorumlusudur. çoktandır da microsoft vakfının insanseverliği sayesinde üretilen bilgisayarlarda dosyalar çöp kutusuna asistansız da kolayca atılabilir olmuştur.

çevirmenler, kapak tasarımcıları, iç tasarımcılar... yayınevlerinde işte o uğursuz babil kulesinde karmaşık bir oluşla düzenin cilalayıcıları konumunda, işlevinde çalışırlar. düzenin bir parçası olarak onların belirlediği dünya görüşleri, incelemeler, araştırmalar, diller, biçemler, yapıtlaştırılır, dağıtılır, pazarlanır, satılır ve okutulur. yirmili yaşlarının ortalarında yazarlar nasıl yazarlaştırılır, nasıl da okutulur! hele de dil konusuna girmeyelim şimdi...

dil konusu neden aklımıza geldi şimdi? yayıncılık aygıtının baskın olarak dilin çevresinde döner gibi olmasından mı? başıbozuk, başıbozukluk sözcüklerinin bu dildeki birçok yetkin, güzel, anlamı anlatılabilir, gösterebilir ya da en azından imleyebilir birçok sözcük gibi bir yana atılışı işte bu uğursuz belirlemeci, yetkeci yazıcılığın, yazmacılığın, yayıncılığın etkisidir. düzenin bir kurumundan verilmiş bir ünleme, bir derece gösterici niteleme ıssı olmayanlar bu alana sokulmayacaktır. hiçbir malın pazarda gezinmesi yetkinlikle, güzellikle, özgünlükle, değerlerle ilgili değildir. böyle olsa bile o değerleri oluşturacak, değerlendirmeyi yapacak da yayıncılardır. düzen bu değerlerin oluşturulup yayılmasını, yayınlanmasını onların güvenilir ellerine bırakmıştır. roman böyle yazılır. öykü de şöyle olmalı, araştırmada şu yöntemler kullanılmalı. incelemelerde bir düzen olmalı, konuları özgün, serimler aydınlatıcı ve kişileri bu mutluluklar dünyasında dinginleştirici olmalıdır...

bilimin (ama her türlü bilimin) yapıldığı yer düzenin üniversiteleridir. bu toprakların eski devletleri de toprağı ele geçirdiklerinde ilk iş olarak medreseler (din ilmiyle uğraşırıldı ağırlıkla) ve camiler kurdular ilmin yapıp uygulandığı kurumlar olarak. her çağın devletinin ilk çabası bu bilme, bilgi, bildirme işlerini düzenleyecek kurumlar oluşturmak oldu. orada düzeni okutanların yazdıkları koşulsuz yayınlanacak, dağıtılacak, okutulacaktır. düzenin değişmezliğine destek bir “edebiyat”, bir inceleme, bir araştırma üniversitelerdeki çizelgeci, indirgemeci, genellemeci, tanımlamacı yaklaşımlarla yayılacaktır. düzenin sürmesi, düzenin yeniden üretilmesinin sorunlarının saptanıp çözümlenmesi, sorunların bir biçimde çözülmesi, devlet düzeninin dünya düzenlerine eklenmesi için yazım, basım, yayım alanı da buna koşut bir eylem içinde çalışacaktır. yayın pazarındaki malların niteliklerinden niceliklerine dek yine bu düzenin aygıtları, beğenileri, inançları... tarafından belirlenecektir her şey. başıbozuk olan yazarlar, başıbozukluk olan yazın sanki bunca yasaklar, bunca engeller, bunca yoksulluklar yetmezmiş gibi bir de bu dünya bakışları görüşleri ve onların kuruluşları tarafından daha doğmadan öldürölüyor, öldürölülecektir. öldürölülen yapıtlar için bir gömölütlük kurulmadığından yayıncıların öldürölüdüğü anlatıları bir bir bilemiyoruz. ancak inatla yazıp, üretip sonunda onu geri çeviren yayınevleri tarafından da aranılan yazarların çokluğu öldürölülen yazarların sayıları konusunda bir varsayım oluşturmamıza el veriyor. bir özenme, bir imrenmeyle yönlendirilen düşüninançsal, güçoluşsal, inançsal... bir uyumculuğun bir aracı olarak dayatılan bir dilin, bir biçimin, bir söyleyiş ve yazış biçiminin sonucudur da bunlar. dayatılanı uygulayan bir biçem, bir konulandırış, bir içeriklendirme yetkin sayılırken, istenilen kılınırken, öne sürölüp örnek gösterilirken bunların dışında özelinde yazı ya da yazar yoktur.

işte bütün bu düzenlenmiş gönölülü aygıtlarda konumlanmış kural koyuculara karşı, onların yazar, yapıt, tür belirlemelerine karşı, onların pazar yasalarına karşı... kısacası onlara karşı bir yayın kalkışmasıdır başıbozuk. yazarlar yeni bir yazını imlemek için, yeni

bir romanı, yeni bir felsefeyi, yeni bir kuramın örneklerini gösterebilmek için isteler de yer kapamayacakları “muharrirlik ve matbuat” alanında bir karmaşa yaratma girişimidir başıbozuk. başıbozuk bir çete savaşıdır. onları alan savaşlarına, düzenli ordu savaşlarına zorlayacak olan yayınevcilik havasını alacaktır. başıbozuk çetecilikten, kuralsız kuralcılıktan, yeniyi yeniyi hep yeniyi iççekmekten geri kalmayacaktır. özelinde yıllardır gerekçesiz geri çevrilmiş yapıtlar da bu yerleşkede kendilerine yer bulacaktır. ücretli kölelik, ücretle satılan ün, tanınmışlık, toplumsal derece dağıtılmayacaktır başıbozuk'ta. burada yer bulmak kesinlikle bir sıradanlıktır. her düşünen, imgeleyen, iççekmesiyle yaşayan, düşlemleyen insanyavrusu devletin okullarında öğrendiği/öğretildiği yazıyla ürettiği her anlatıya burada yer bulacaktır. burada biz çoğalırken yan yanalık öncel olacaktır. başeditör, genel yayın yönetmeni, parçabaşı uzaktan çalışan değerlendirmeci yardımcı editörlük gibi işbölümleri olmayacaktır. başıbozuk'a ve başıbozukluk içinde yazmak insanı yazar yapmasa da yazan yapacağı besbellidir. hem belki de burada gizliden açıktan yazar olmak isteyenler de yer almayacaktır. çünkü karşılığının para, ün, tanınmışlık olmadığı bir edim yalnızca başsız arkasız bir yaşam düşlemleyen yazarlarca istenebilir. yalnızca yazıp paylaşmak, karşılıklı yazı değiştirmek, o yazılardan derlediği güzellikleri yine o yerlemde paylaşmak isteyenlerin bir biz oluşudur başıbozuk. yola çıkılmıştır. göç yollarda dizilecektir. bu öyküde yer alanlar adsızdırlar. eski bir geleneğe göre adlarını gerçekleyecek bir iş yaptıklarında “adsız biz” onlara tuz, ekmek ve şarabın olacağı bir kutlamada kesinlikle bir ad verecektir. yol kutludur!

---

başıbozuk çetesi